मुंबई • पुणे • नागपूर • अहमदनगर

रविवार, २३ फेब्रुवारी २००३

लोकसत्ता

लोकरंग

संदीप वासलेकर यांचा 'शिफ्टिंग सँड' हा सौदी अरेबिया ते भारत या संपूर्ण पट्ट्यातील सद्यस्थिती व भवितव्य या संदर्भातील अहवाल येत्या महिन्याभरात प्रसिद्ध होत आहे. अमेरिका-इराक युद्धाच्या पार्श्वभूमीवर या अहवालातील वैशिष्ट्यपूर्ण शिफारशी पथदर्शक ठरणार आहेत. हा अहवाल प्रसिद्ध होण्यापूर्वीच संदीप वासलेकर यांची 'लोकसत्ता- लोकरंग'साठी घेतलेली ही विशेष मुलाखत.

■ शुभदा चौकर
■ हर्षल प्रधान

भारतीय उपखंडातील दहशतवाद

सवाल एक कोटी बेकारांचा

मार्चअखेरीस तुमचा 'Shifting Sand' हा अहवाल येईल, त्यात तुम्ही कोणती शिफारशी करणार आहेत ?

अमेरिकेने इराक, अफगाणिस्तान पुकारलेल्या युद्धाची लोन काढणे प्रीफ्टी मध्यपूर्वेतील अमेरिकेने केले जात आहेत. एक म्हणजे अमेरिकेच्या युद्धाचे वर्णन 'Clash of Civilization' किंवा 'संस्कृती-संघर्ष' असे केले जात आहे. वास्तविक पाहिले तर युद्ध लोकशाही आहे. हा अमेरिका आणि मुसलमान आहे की, हे युद्ध दहशतवाद संघटनांशी आहे. या ही तिन्ही कारणे चुकीची आहेत. खरे कारण वेगळेच आहे.

सौदी अरेबिया, इराण, इराक, अफगाणिस्तान व पाकिस्तान या देशांमधील जनता तेथील राज्यकर्त्यांना वैतागले आहे. त्या देशांच्या राज्यकर्त्यांची अमेरिका मालेप्रमाणे संबंध ठेवत आहे. तेथील जनता अमेरिकेच्या विरोधात आहे. त्या देशांने अमेरिका राज्यकर्त्यांना विरोधी आहे, तेथील जनता अमेरिकेच्या बाजूने आहे. म्हणजे ही लढाई खरे तर जनता विरुद्ध राज्यकर्ते अशी आहे. या पाचही राष्ट्रांमध्ये मिळून १५ ते १५ या वयोगटात तरुण पुरुषांची संख्या पाच कोटी आहे. त्यापैकी २० टक्के म्हणजे सुमारे एक कोटी तरुण पूर्ण बेकार आहेत. कामधंदा नसल्यामुळे ते दहशतवादाकडे आणि पैसे आहेत. अमेरिकेने खासगीकरण संस्थेच्या किंवा दिशा केला तरी जोपर्यंत या एक कोटी तरुणांना कामांचा उपयोग उपलब्ध होत नाही, तोपर्यंत तेथील खासगीकरण निरुपयोगी नाही. या राष्ट्रांनाच दारिद्र्य उत्पन्न गेलाय.

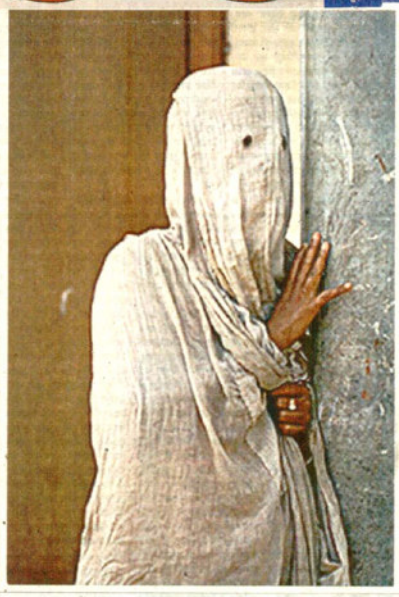

२० वर्षांत निम्म्याने खाली आले आहे. अशा हलाखीच्या निसर्गिक साधनांच्या उपलब्धता संख्या चीन व रशिया सक्षम नाहीत. अमेरिकेला भारत ते बलाढ्य, या भागात बलाढ्यपाठी ही स्थिती उलट पडते आणि हेच या युद्धाचे खरे आहे. सलिमान व अन्य शब्दा बोले एक नवा नेता निवडला आहे- गुलबुद्दीन हिकमत्यार नवाज-ते सत्ता गाजवायची राखणार आहे. शिवाय आपल्ही एका महत्त्वाच्या विषयाकडे तुम्ही लेखले करते. १९९६ पासून पाकिस्तानने अफगाणिस्तान स्वतःची उपग्रह मानले आणि अफगाणिस्तान पाकिस्तानात बंद करावे आहे. ते मीमांसेचा वाद मानवता तसा नाही. एकमेव पश्तून भाषाच अफगाणिस्तान इतक मानते आहे. केवळ काय भाषा पाकने नवे बंदर व बाजुसुद्धे आहेत. त्यामुळे पाकचा ३५ टक्के भाग घोषणा आला आहे. शिवाय पाकिस्तानच्या अंतर्गत वाढवारगाही बदल होत आहेत. तेथील दोन लाख पुरुष मारुन वेडाही आहेत. दोन ते दोन कोटी मुले मदरसामध्ये शिक्षण घेत आहेत. सर्वात दोन्यात दुष्ट्यी पहण्याची संस्कार आहे. त्यामुळे अमुक ४-५ वर्षांनी पाकिस्तानमध्ये अस्थिरता पोकळ आल्याचे दिसण्याची दाट शक्यता आहे.

भविष्यातील पाकिस्तान कसा असेल?

पाकिस्तानच्या भविष्यातील परिस्थितीकडून मला काही ठळक पर्याय आकलनात पाचवी पान रकाम

(पान ५ वरून)

भारतीय उपखंडातील दहशतवाद

(पान ४ पासून)

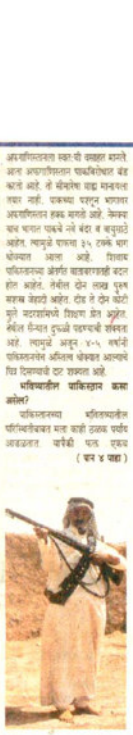

ज्ञ मैन विथ हिज्बान नामून गौरवने रेहेले संदीप वासलेकर हे 'अंतरराष्ट्रीय संबंध' या विषयातील संशोधक व तज्ज्ञ समजले जातात. अलीकडे त्यांनी भारत, पाकिस्तान व आफ्रीकी देशांतील परिस्थितीवर अभ्यासपूर्ण ग्रंथ लेखन सर्वांचे त्या रोखले आहे. २००० मार्चे त्यांनी 'द मिसिंग ऑफ स्पुतर' या अहवालाचे सादरीकरण केले. भारत-पाकिस्तान युद्धाने त्यांच्या अहवाल तयार केला होता.

आंतरराष्ट्रीय शांततेसाठी कार्यरत असलेल्या 'इंटरनेशनल सेंटर फॉर पीस इन्सिलिटीकेज' या संस्थेचे संदीप वासलेकर सल्लागार आहेत. १९९० मध्ये त्यांनी ही संस्था सुरु केली. नाटो मिलीटरीत सेंटर फॉर डीसिसी रिसर्च येथे संशोधक, स्टॉकहोम पीसीस इंटरनेशनल इन्स्टिट्यूट फॉर इंटरनॅशनी अँड इतेडोरेल अफेयर्स-मध्ये संशोधक, न्यूयॉर्क पीसीस रॉकफेलर फाउंडेशन आणि लॉन पीसीस क्रिमन सॉसेज येथे सल्लागार म्हणून ते कार्यरत आहेत. परराष्ट्र संबंध आणि घोरणे काही राष्ट्रांशी, पाकिस्त ज्या निश्चित लोकांचे मत राष्ट्र मानले असे, त्यांचेही संदीप वासलेकर हे तज्ज्ञ आहेत.

वर्तमानात भारताचे चित्र कसे असेल?

भारताच्या भौगोलिकदृष्ट्या तीन राज्यांत आहेत. पहिल्या राज्यांतील आणी 'ब्रेक थ्रोज' असे म्हणतो. भारताने आर्थिक विभागेची घेतले आहेत चालू ठेवावे, शिवाय व प्रदाता अथवा चालू दिल्ल तर राष्ट्रीय उत्पादन दर (GDP) पाच-सहा टक्क्यांवर राखण्यासाठ अपन्यात सवाधान मानावे लागेल. भारताची अर्थोत्पादन चालू राहील. त्रिकोनी राज्यात 'ब्रेक-अप'ची. यानुसार काही प्रांतिक राज्ये पुनर्रचनेने निर्माण केल्ल अथवा प्रगती करतील. त्यामध्ये महाराष्ट्र सामील. भारतामध्ये दोन टोकाचे गट पडतील. तिसरी राज्यात 'ब्रेक ब्रू'ची. आणी अफगाणात वाटलाच्यासर, भारतातील फक्त दोन टक्के वर्ग 'विकसित कनात' आहे. १५ टक्के दरिद्र मध्यमवर्ग- त्यात आणी 'बदक कनात' म्हणावे व ८३ टक्के वर्ग 'बुलकार्ट कनात' आहे. भारतीयांचे परिणामे आधार या वर्गावरील ठिपलेलो नाहीत. जर भारताने या ५३ टक्के लोकांना केंद्रबिंदू मानले, शोषेक आधारित उद्योगांना प्राधान्य दिले, शेती-व्यवसायाचे आधुनिकीकरण केले, ग्रामीण भागात सुधारणा, रस्त्यांचे जाळे अधिक विस्तारले तर ८-९ टक्क्यांपर्यंत नेत्र शकू. या प्रकारे नेट घालले इतपतही तर येथा १० जणांत दरिद्रीमुक्तीन शक्य आहे.

'इंटरनेशनल सेंटर फॉर पीस इन्सिलिटीकेज' या संस्थेची सुरुवात केव्हा व कशी झाली ?

अमेरिका 'आर्मचीआर्ड' (इंटरनेशनल सेंटर फॉर पीस इन्सिलिटीकेज) या संस्थेने एक मिशन म्हणून ही स्थापनेची व्हिकायचे सुरु १९९५ मध्ये झाली. न्यूयॉर्कमध्ये काम्पीच कार्यालय आहे. तसेच पर्यंत भारतासाठी घोकायक असेल. तो म्हणजे आपल्या देशातील अंतर्गत कलहामुळे मागतायचेच तसे दुसरीकडे वळायचाच्याही ते भारताविरुद्ध युद्ध पुकारतील. या सगळ्या पाकिस्तानच्या भविष्यातील धोक्ये संभवन आहेत.

**वर्तमानात पाकिस्त